

Prikaz knjige, dr Božo Drašković

Monografija *Prof. dr Sretena Sokića* pod nazivom KAPITAL U EKONOMIJI TRANZICIJE na prvi pogled ima zagonetan naziv. Naziv knjige sadrži neuobičajeno opšte teorijsko - empirijske kategorije. Centralni pojam je kapital i upućuje na njegovu ključnu ulogu u ekonomiji, odnosno tranziciji i ekonomije i kapitala.

Ovo izuzetno obimno delo u izdanju izdavačke kuće Zavet iz Beograda postalo je dostupno široj, a pre svega naučnoj javnosti minule 2005 godine.

Knjiga predstavlja, reklo bi se, kapitalno delo autora, a sadržaj knjige je razdeljen pored uvodnih teorijsko - metodoloških osnova na šest odeljaka i dvadeset sedam poglavlja, odnosno 840 stranica.

U uvodnom delu pod nazivom „Ekonomija tranzicije“ i podnaslovom „Teorijske osnove i metod“ autor na 19-toj stranici naznačava probleme koji su predmet razmatranja ove knjige: „Analiza ekonomije tranzicije i egzistentnost ekonomskih zakona, složenost svetskog „tržišnog“ okruženja i niz drugih pitanja i problema predmet su razmatranja u knjizi. Polazni i završni čin jesu kritičko sagledavanje ekonomskog života i materijalne egzistencije“.

Prvi odeljak pod nazivom „Ekonomija tranzicije i tendencije savremene svetske ekonomije“ obuhvata autorova promišljanja savremenih svetskih epohalnih promena u sveri razvoja znanja i nauke, tehnokloškog napretka, promena u organizaciji preduzeća i jačanje pozicija multinacionalnih kompanija kao nosilaca ekonomske i finansijske pa i političke moći u svetu. U ovom odeljku Prof. Sokić analizira i tokove uticaja globalizacije na procese tranzicije „postsocijalističkih“ zemalja, te posebno uticaj šteta nastalih raspadom SFRJ, uvođenje sankcija međunarodne zajednice i NATO bombardovanja na materijalnu i ekonomsku tranziciju u Srbiji i Crnoj Gori. U prilog teza i zaključaka koje tim povodom autor izvodi, na stranici 129 su prezentirani pregledni podaci o mogućem i izgubljenom društvenom proizvodu u periodu 1991-1994 ; 1995-2011 i 1991-2011 godina.

Drugi odeljak nosi naziv „Pokušaji ekonomske politike“ i sadrži jednu uspešnu kombinaciju teorijskih i empirijskih analiza eksperimenata ekonomske politike u poslednjih 15 godina kod nas. Autor vrši široku lepezu analize ekonomske politike od periofa fenomena hiperinflatorne „ekonomske politike“ do ekonomske politike koja se vodi pod okriljem i prismotrom MMF-a. U ovom poglavlju čitalac ima mogućnost da se na jednom mestu upozna sa autorovim definicijama i pojmovnim razgraničenjima odnosa između politike i ekonomske politike, ekonomske politike i ekonomskog sistema, ekonomske politike i ekonomskog poredka i razvojne politike. Istovremeno u ovom poglavlju čitalac ima priliku da se upozna sa autorovim prezentacijama utemeljenih podatka o rezultatima sprovođenja ekonomske politike, javnih finansija, budžeta, spoljnotrgovinske politike, uvoza, izvoza, spoljnog duga, kao i autorovim kritičkim opservacijama o nezaposlenosti i socijalnom propadanju.

Treći odeljak sadrži vrednu komparativnu analizu tranzicija „postsocijalističkih zemalja“. Odeljak ima naziv „Opšte tendencije tranzicionih procesa“, a reklo bi se centralno mesto ovog odeljka je posvećeno Ekonomskoj tranziciji u Kini, na jednoj strani i izvođenje fine kritičke komparacije tranzicionih procesa bivših socijalističkih zemalja i naših tranzicionih stranputica. U skoro svim, posebno u ovom poglavlju, autor polazi od opštih teorijskih i empirijskih analiza i izvedenih zaključaka, da bi se analiza završavala u pojedinačnim ravnima problema sa kojima se susreće tranzicioni proces u Srbiji. U ovom odeljku autor posvećuje posebno poglavlje „Sivoj ekonomiji i tranziciji“, završavajući analizu neuspesima normativne regulative o ekstra dohodcima i ekstra imovini.

Završavajući ovo poglavlje knjige, autor pod tačkom „Umesto zaključka“ na stranici 444 saopštava; „Brojni istraživači upozoravaju da se obilje firmi, niz državnih organa i drugih institucija, na čijim ključnim (upravnim odborima, direktorskim, menadžerskim i dr) mestima još uvek sede ili su sedeli visoki politički funkcioneri nove vlasti, ubrajaju u oblast sive ekonomije. Istovremeno najnoviji privatizacioni talas sadrži nezadrživu tendenciju ka sivoj ekonomiji.“

U četvrtom odeljku knjige pod nazivom „Pokušaji izgradnje nove svojinsko-menadžerske strukture“ autor se sveobuhvatno bavi procesima svojinske transformacije u periodu 1989 godina zaključno sa 2004 godinom. Autor analizira institucionalne okvire i postavljene modele privatizacije i ostvarene rezultate. Autor uz obilje vrlo sistematizovanih i preglednih podataka kritičkoj analizi podvrgava stranputice u privatizaciji društvenih preduzeća u Srbiji i C. Gori. Autor u knjizi upozorava na probleme i moguće neizvesnosti u predstojećoj privatizaciji javnih preduzeća u Srbiji. U ovom odeljku autor se ne bavi samo analizom identifikacije svojinskih prava, već sa tim procesima nužno povezanom, tranzicijom i reformama tržišta rada i radne snage.

Knjiga Profesora Sretena Sokića „Kapital u ekonomiji tranzicije“ obuhvata širok spektar ekonomskih područja analize, U petom odeljku pod nazivom „Ekonomija tranzicije i ekonomsko tržišni instituti“, autor se bavi pitanjima javnih finansija, reformom bankarskog sistema i njegovom tranzicijom, kao i razvojem finansijskog tržišta.

Poslednji šesti odeljak u dva poglavlja obrađuje pitanja uzajamnih uslovljenosti ekonomske tranzicije Srbije i C.Gore, regionalnom saradnjom sa susedima i ekonomskim odnosima Srbije sa inostranstvom. U ovom poglavlju, autor se ponovo vraća na neka od pitanja zakonitosti i protivurečnosti globalnih svetskih ekonomskih kretanja, ali sa aspekta ekonomskih odnosa u regionu.

Prezentirano izuzetno obimno, ali i po obuhvaćenim temama sveobuhvatno delo Prof.dr Sretena Sokića predstavlja izuzetan doprinos ekonomskoj teoriji tranzicije. Posebnu vrednost knjige čini i to što sadrži obilje veoma kvalitetno prezentiranih statističkih podataka.

U izradi ovog od posebnog za ekonomsku pa i širu društvenu nauku značajnog dela, autor se pored pomenute statističke građe, služio zavidnim brojem bibliografskih jedinica.

Završavajući ovaj prikaz, čini nam se da je uputno citirati jedan, po nama od zanimljivih autorovih stavova, a koji odražava pogled autora na ulogu savremene ekonomije. Autor na stranici 17 svog dela piše: „Savremena ekonomija naše stvarnosti podrazumeva analizu tranzicionih prevrata samo ukoliko oni kao ekonomske pojave i tendencije čine zakonite modalitete i po svojoj suštini doprinose ekonomskim procesima razvoja. Ekonomski progresivni pomak u skladu sa društvenim i ekonomskim zakonima mera su kvaliteta naših ekonomskih reformi i tranzicije u celini.“